

CO JE TO VLASTNĚ TEN HOAX, DEZINFORMACE, MISINFORMACE NEBO TŘEBA FAKE NEWS? ČÍM SE TYTO TERMÍNY LIŠÍ A CO MAJÍ SPOLEČNÉHO?

Kamil KOPECKÝ

Víte, co jsou to dezinformace, hoaxy, misinformace, malinformace či fake news? Vyznáte se v termínech, které již několik let zaplavují mediální prostor? A patří k dezinformacím například zprávy, které obsahují nepravdivé informace zaviněné lidskou chybou? O tom všem v našem novém článku.

Hoax

Hoax [houks] je zpráva, která se **snaží šířit paniku, vyděsit nás, postrašit a přimět k unáhleným a často iracionálním reakcím**. Obsahem hoaxu může být např. varování před neexistujícím nebezpečím, nepravdivé či zkreslené informace o aktuálních civilizačních problémech, ale také např. různé druhy nebezpečných návodů či tipů.

K hoaxům řadíme i žertovné či vtipné zprávy (satirické zprávy) či tzv. “novinářské kachny”), jejichž cílem je především pobavit čtenáře. Tradičně se k hoaxům kromě poplašných zpráv řadí také různé smyšlené petice a výzvy, prosby o pomoc, řetězové dopisy štěstí, pyramidové hry, různé druhy městských legend, hoaxy jsou však také součástí různých druhů online podvodů.

Ukázka hoaxu:

Neuvěřitelné! V Keni (v oblasti Kakamega) se narodil kříženec prasete a člověka! To je hrůza! Posudte sami!

Tato zpráva nás jistě může vyděsit a vyvolat v nás odpor, jde však o hoax. Jedná se o dílo italské sochařky Lairy Maganuco, která podobné “zrůdičky” tvoří, vystavuje a také prodává. Pokud byste si chtěli podobné dílo pořídit, stačí navštívit [tento e-shop](#). Více o tomto hoaxu [najdete zde](#).

Dezinformace

Dezinformace jsou **úmyslně lživé a klamavé informace, které se snaží cíleně ovlivnit náš vlastní úsudek, jejich šíření má**

ale vliv na celou společnost. Dezinformace se snaží vyvolat dojem, že jsou pravdivé a důvěryhodné, přestože to tak není. U dezinformací je **zřetelný úmysl** - dezinformace jsou tvořeny a šířeny úmyslně, a to z různých důvodů:

1. Finanční důvody - šířitelé dezinformací často vybírají od svých sledujících různé druhy finančních příspěvků určených na fiktivní “odhalování pravdy”, případně se šířením snaží zvýšit návštěvnost svých webových stránek, aby profitovali z reklamy.

2. Politické důvody - dezinformace a jejich šíření bývá běžnou součástí politiky, řada politiků (včetně prezidenta či premiéra) cíleně šíří dezinformace o svých politických oponentech s cílem zdiskreditovat je a snížit jejich šance uspět ve volbách, pomocí dezinformací také velmi často komunikují se svými voliči.

3. Jde o součást vlivových operací vedených často ze zahraničí (tzv. hybridní válka) - dezinformace byly vždy součástí nejrůznějších vojenských konfliktů a existovaly dávno před příchodem moderních komunikačních nástrojů, z historie můžeme uvést například příklady protinapoleonské propagandy, britské a německé propagandy v době světových válek, komunistické propagandy (viz např. dezinformace o “americkém broukovi” šířeném na území naší země), v současnosti pak na našem území můžeme hovořit např. o proruské propagandě (viz každoroční zprávy BIS) spojené s [válkou na Ukrajině](#).

4. Šíření je způsobeno např. kognitivními zkresleními, různými druhy informačních poruch a chyb - dezinformace např. šíříme proto, protože je zveřejnila známá osobnost, které věříme a která “by nám přece nelhala” (např. známý zpěvák, herec, známý politiky či jiná celebrita) (tzv. authority bias), dezinformace šíříme proto, že je šíří všichni ostatní v naší oblíbené skupině (viz tzv. konfirmační zkreslení a tzv. komnata ozvěn) apod. Zde se však dostáváme na hranu termínu dezinformace a dostáváme se spíše k termínu misinformace (dále v textu).

Fake news

Termín fake news označuje **nepravdivé zprávy, ale také média, která tyto zprávy tvoří a šíří**. V českém prostředí se využívá

více termín “dezinformační weby” či “dezinformační média”, může však také jít o média bulvární, která šíří nepravdivé zprávy. Pozor, k fake news neřadíme satirická či humoristická média!

Termín fake news zpopularizoval především Donald Trump, který však tímto spojením označil seriózní a kvalitní média, která o něm psala kritické a investigativní texty a odhalovala jeho podvody. Podobným způsobem se zachoval také prezident Miloš Zeman, jehož mluvčí Jiří Ovčáček 21. května 2021 označil skupinu českých médií za šířitele lživých informací, kterým přestane Kancelář prezidenta republiky poskytovat informace - konkrétně šlo o Respekt, Seznam Zprávy, Deník N a pořady 168 hodin a Reportéři ČT.

Misinformace

Od dezinformací je třeba odlišit termín misinformace. Misinformace je nesprávná, nepravdivá či zavádějící informace, zjednodušeně chyba, která však **není šířena úmyslně** a systematicky, s cílem ovlivnit naše rozhodování, přičemž **autor či šířitel je přesvědčen, že je informace správná a pravdivá**.

Pokud např. novinář udělá chybu a publikuje informaci, která není zcela správná, ale později zjistí, že šlo o chybu a původní text opraví (a dementuje původní informaci), pak šlo i o misinformaci. Typickým znakem misinformace je právě ona oprava původní chybné zprávy. Mimochodem, dělat chyby je normální, to ale neznamená, že ten, kdo udělá chybu, automaticky šíří dezinformaci.

Typickou ukázkou misinformace je např. zveřejnění chybné ilustrační fotografie ve vysílání České televize. Česká televize totiž omylem použila snímek se škodami po moravském tornádu jako ilustraci k reportáži o válce na Ukrajině, svůj omyl však [přiznala a vysvětlila](#), jak k němu došlo. Nejde tedy o dezinformaci, ale o misinformaci, která byla napravena.

**ČT záměrně použila
fotku po tornádu
k ilustraci reportáže
o Ukrajině?**

ZAVÁDĚJÍCÍ

AFP

Malinformace

Termín malinformace se liší od předchozích termínů především tím, že označuje **pravdivou zprávu - která je ovšem šířena s cílem poškodit někoho jiného**. Typickým příkladem malinformací představuje např. kauza [WikiLeaks](#).

Tiskoviny ke stažení (pro žáky, učitele a rodiče)

[Fake news - nepravdivé informace v online prostředí](#)

[Jak ověřit informace na internetu](#)

[Hoax](#)

Pro E-Bezpečí,
Kamil Kopecký

Zdroje:

Hrad odmítá poskytovat informace pěti médiím a pořadům. Podle

něj kvůli boji proti dezinformacím. iRozhlas.

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prazsky-hrad-mynar-ovcace-k-respekt-seznam-zpravy-denik-n-168-hodiny-reporteri-ct_2105211821_ako

'You are fake news': Trump attacks CNN and BuzzFeed at press conference. The Guardian.

<https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/11/trump-attacks-cnn-buzzfeed-at-press-conference>

Česká televize omylem použila snímek se škodami po moravském tornádu jako ilustraci k reportáži o válce na Ukrajině. CEDMO.

<https://cedmohub.eu/cs/esk-televize-omylem-pouila-snemek-se-kodami-po-moravskm-torndu-jako-ilustraci-k-reporti-o-vlce-na-ukrajin/>